

อิทธิปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้า

Buddha's Miracles

ดร. นฤมล มารคแมน¹

บทคัดย่อ

บทความนี้ไม่ได้มุ่งประเด็นว่า ปาฏิหาริย์เป็นสิ่งที่เป็นไปได้หรือไม่ และไม่ใช่มุ่งประเด็นถกเถียงว่า ในพุทธประวัตินั้น เรื่องราวอิทธิปาฏิหาริย์ได้เกิดขึ้นจริงหรือไม่ จุดมุ่งหมายของบทความนี้ เพื่อศึกษา วัตถุประสงค์และผลในการแสดงฤทธิ์หรือแสดงปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้า การศึกษานี้จำกัดขอบเขต ในพุทธประวัติ จึงศึกษา ปฐมสมโพธิกถา ซึ่งเป็นพุทธประวัติอันประกอบไปด้วยเรื่องราวปาฏิหาริย์ มากมาย มีเรื่องเหนือธรรมชาติปรากฏอยู่ตลอด

จากการศึกษาพบว่า พระพุทธองค์ทรงแสดงอิทธิปาฏิหาริย์บ่อยครั้งด้วยเหตุผลต่าง ๆ หลาย ประการ เช่น เพื่อรักษาศรัทธาของทายก (หรือผู้ทำทาน) และเพื่อขจัดความสงสัยของเหล่าเทวดา ที่มีต่อความสามารถพิเศษของพระพุทธองค์ นอกจากนั้น พระพุทธองค์มักทรงแสดงปาฏิหาริย์ เพื่อนำไปสู่การสอนธรรมะ ทั้งยังทรงแสดงเพื่อข่มเคียรถีย์ที่สอนในสิ่งผิด เพื่อให้กลับใจมา เป็นสัมมาทิฐิ อย่างไรก็ตาม จะต้องเน้นว่า ปาฏิหาริย์ ซึ่งเป็นผลพลอยได้จากการเจริญกรรมฐาน ไม่สามารถปลดเปลื้องกิเลสที่ร้อยรัดได้เด็ดขาด อีกทั้งมิใช่จุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา อิทธิปาฏิหาริย์นั้น ไม่มีคุณค่าในตนเอง เป็นเพียงเครื่องมือหรือวิถีที่นำไปให้เข้าถึงสิ่งที่มีค่า มากกว่า นั่นคือ พระนิพพาน

โดยสรุป วัตถุประสงค์หลักของพระพุทธองค์ในการแสดงอิทธิปาฏิหาริย์นั้น เพื่อที่จะปลดเปลื้อง สรรพสัตว์ให้พ้นทุกข์ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์ของพระองค์เอง

คำสำคัญ: อิทธิปาฏิหาริย์; พระพุทธเจ้า; คุณค่าในตนเอง

¹รองศาสตราจารย์ ภาควิชาปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

E-mail: markman2499@gmail.com

Abstract

Neither concentrates on the plausibility of miracle power nor argues whether marvelous events in the Buddha 's life did really take place, this article aims to explore the Buddha 's purposes and results for miracle performances. As the exploration is in the realm of the Buddha's life, it is inevitable to examine Pathomsombhodigatha which is a bibliography of the Buddha that consists of numerous miracles and supernatural issues throughout the story.

The study indicates that the Buddha demonstrated miraculous powers frequently with various purposes. For instance; to retain the donor's faith in merit making and to dispel deities'doubt on his special abilities. Furthermore, he usually performed miracles in order to pave way to Dharma teachings as well as to demonstrate his superiority to opponents of false teachings in order to win converts. However, it is to emphasize that miracle, a by-product of meditative knowledge, cannot entirely liberates one from bondage, and it is not the ultimate goal of Buddhism. Miracle itself has no intrinsic value; on the contrary, it is merely an instrument or means to the attainment of the more valuable thing, i.e., Nibbāna.

In addition, the Buddha's main purpose for miracle performing was to emancipate all sentient beings from sufferings, not for His own benefit.

Keywords: Miracle; Buddha; Intrinsic value

บทนำ

การศึกษาอิทธิปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้า นั้น ต้องศึกษาจากพุทธประวัติ ปฐมสมโพธิกถา เป็นคัมภีร์สำคัญที่กล่าวถึงพุทธประวัติอย่าง ก่อนข้างครบถ้วน ที่สำคัญคือแสดงเหตุการณ์ ที่ต่อเนื่อง

ปฐมสมโพธิกถา แปลโดยศัพท์ได้ความว่า “เรื่องราวตรัสรู้พร้อมก่อน” หมายถึงคัมภีร์ที่ แสดงเรื่องราวความเป็นมาของพระพุทธเจ้า นับตั้งแต่การตั้งกรุงกบิลพัสดุ์ เรื่องของปฐม- กษัตริย์ จนถึงกาลสิ้นอายุพระพุทธศาสนาของ พระโคตมสัมมาสัมพุทธเจ้า

คัมภีร์ปฐมสมโพธิกถา มีทั้งฉบับ ภาษาไทยและภาษาบาลีหลายสำนวน สำนวน แรก ๆ มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เนื้อหา ครบถ้วนบ้างและไม่ครบถ้วนบ้าง ฉบับที่เป็น พระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรม พระปรมาภิไธยในรชสมัยพระบาทสมเด็จพระ พุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เป็นฉบับสมบูรณ์ ครบ 29 ปริจเฉท (ตอน) นับเป็นคัมภีร์สำคัญ สำหรับผู้ที่ต้องการศึกษาพระพุทธประวัติ ด้วยเหตุนี้จึงนำสำนวนดังกล่าวเป็นข้อมูลใน การวิเคราะห์สำหรับบทความนี้

แม้จะมีหลายสำนวนดังกล่าวแล้ว สิ่งที

นำศึกษาคือ การเล่าพระพุทธประวัตินั้น ปรากฏ เรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ตั้งแต่ต้นจนจบ

ผู้ศึกษาพระพุทธศาสนาบางกลุ่มอาจ เห็นว่า เรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ หรือฤทธิ์ หรือเรื่อง เหนือธรรมชาติที่บันทึกในคัมภีร์ ประวัติศาสตร์ เป็นวิธีการประพันธ์เพื่อสรรเสริญบูชาพระคุณ ของศาสดา จึงไม่จำเป็นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐาน ของการเกิดขึ้นจริง ในขณะที่บางกลุ่มอาจเห็นว่า อิทธิปาฏิหาริย์ที่เกี่ยวข้องกับศาสดาเป็นความจริง ทางศาสนา (religious truth) จึงไม่เป็นประเด็น ที่ต้องตั้งคำถามหรือพิสูจน์ บางครั้งการพิสูจน์ หรือแสวงหาความจริงนั้นอาจจะได้ผลหรือไม่ ได้ผล ก็ไม่ใช่สิ่งที่เป็นคำตอบของการมีอยู่ จริงหรือไม่ เพราะการพิสูจน์อาจจะไม่ได้ให้ผล ที่ชัดเจน เด็ดขาด สม่าเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ยังไม่อาจพิสูจน์ได้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ แบบที่ใช้ศึกษาโลกกายภาพ (Physical world) เพราะวิธีการทางวิทยาศาสตร์ มีกฎเกณฑ์ที่ตายตัวให้ผลที่สม่าเสมอทุกครั้ง อีกกลุ่มหนึ่ง อาจเป็นกลุ่มที่ปฏิเสธสิ้นเชิงด้วยเหตุผล เช่นเดียวกับกลุ่มที่ 2 คือ ไม่อาจพิสูจน์ได้ว่ามี อยู่จริง หรือในอีกกรณีหนึ่งคือเห็นว่าเรื่อง เหนือธรรมชาติเช่นนี้ไม่เป็นประเด็นสำคัญที่ จะต้องไปศึกษาเพราะไม่เป็นประโยชน์ ไม่มีสาระ

(absurd) และการมีเรื่องเหนือธรรมชาติหรือไม่ มีผลกระทบต่อการดำรงชีวิต

บทความนี้ ไม่ได้มุ่งพิสูจน์ว่าฤทธิ หรืออิทธิปาฏิหาริย์มีอยู่จริงหรือไม่ แต่เมื่อประเด็นนี้ปรากฏในพุทธประวัติ จึงจะศึกษาวิเคราะห์จากเอกสารว่า พระพุทธเจ้าทรงใช้อิทธิปาฏิหาริย์ในกรณีใดบ้าง มีวัตถุประสงค์และผลอย่างไร การศึกษาวิเคราะห์จึงเริ่มตั้งแต่ปริจเจทที่ 10 คือเจ้าชายสิทธัตถะตรัสรู้ เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จนถึงปริจเจทที่ 26 ปรินิพพาน

ความหมายของศัพท์

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้คำจำกัดความของอิทธิปาฏิหาริย์ ว่า “ฤทธิเป็นอัศจรรย์ หมายถึง การแสดงฤทธิที่พ้นวิสัยของสามัญมนุษย์ได้อย่างน่าอัศจรรย์ เป็นปาฏิหาริย์หนึ่งในปาฏิหาริย์สามได้แก่ อิทธิปาฏิหาริย์ อาเทศนาปาฏิหาริย์ และอนุศาสนิปาฏิหาริย์” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542, หน้า 694)

การอธิบายปาฏิหาริย์ในที่อื่น ๆ ปรากฏ เช่น

ปาฏิหาริย์ คือการกระทำที่กำจัดหรือทำให้ปฏิบัติข้อมได้ การกระทำให้เห็นเป็นอัศจรรย์ การกระทำที่ทำให้บังเกิดผลเป็นอัศจรรย์ เป็นหนึ่งในสามของปาฏิหาริย์

อิทธิ หรือ ฤทธิ แปลว่า ความสำเร็จ

ปาฏิหาริย์ แปลว่า การกระทำที่ติดกลับจับไล่ หรือกำจัดเสียได้ซึ่งปฏิบัติ

อิทธิปาฏิหาริย์ ปาฏิหาริย์คือฤทธิ แสดงฤทธิได้เป็นอัศจรรย์ เช่น ล่องหน ดำดิน เหาะได้ เป็นต้น (ข้อ 1 ในปาฏิหาริย์ 3)

ปาฏิหาริย์ 3 ได้แก่ (พระพรหมคุณาภรณ์, 2551, หน้า 553-554)

1. อิทธิปาฏิหาริย์ ปาฏิหาริย์คือฤทธิ แสดงฤทธิได้เป็นอัศจรรย์ เช่น ล่องหน ดำดิน เหาะได้ เป็นต้น

2. อาเทศนาปาฏิหาริย์ ปาฏิหาริย์คือการทลายใจ รอบรู้กระบวนการของจิตจนสามารถกำหนดอาการที่หมายเล็กน้อย แล้วบอกสภาพจิต ความคิด อุปนิสัย ได้ถูกต้องเป็นอัศจรรย์

3. อนุศาสนิปาฏิหาริย์ ปาฏิหาริย์คืออนุศาสนี คำสอนเป็นจริง สอนให้เป็นจริงนำไปปฏิบัติได้ผลสมจริงเป็นอัศจรรย์

ปาฏิหาริย์ที่นำมาศึกษาวิเคราะห์ในบทความนี้ คือ ฤทธิ หรือ อิทธิปาฏิหาริย์ (ข้อ 1)

เป็นสำคัญ

อิทธิปาฏิหาริย์เป็นอภิญา คือความรู้ความสามารถพิเศษชนิดอย่างหนึ่ง ซึ่งเฉพาะว่า อิทธิวิธี หรือ อิทธิวิชา (การแสดงฤทธิ์ได้ต่าง ๆ) (พระพรหมคุณาภรณ์, 2559, หน้า 945-946)

ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคได้อธิบายฤทธิ์แบบต่าง ๆ ไว้ถึง 10 อย่าง (พระพุทธโฆสะ, 2553, หน้า 655) แต่ฤทธิ์ที่นำมาพิจารณาเป็นฤทธิ์แบบอิทธิวิชาญาณ

อธิบายอิทธิวิชาญาณไว้ว่า

“ภิกษุนี้ย่อมโน้มจิตไปเพื่ออิทธิวิธี เชนบรรลุอิทธิวิธีหลายประการ คือ

คนเดียวเป็นหลายคนก็ได้ หลายคนเป็นคนเดียวก็ได้

ทำให้ปรากฏก็ได้ ทำให้หายไปก็ได้

ทะลุฝ่ากำแพงภูเขาไปได้ไม่ติดขัด เหมือนไปในที่ว่างก็ได้

ผุดขึ้น ดำลง แม้นแผ่นดินเหมือนในน้ำก็ได้

เดินบนน้ำไม่แตกเหมือนเดินบนแผ่นดินก็ได้

เหาะไปในอากาศเหมือนนกก็ได้

ลูบคลำพระจันทร์ พระอาทิตย์ ซึ่งมีฤทธิ์มีอานุภาพมากด้วยฝ่ามือก็ได้

ใช้อำนาจทางกายไปตลอดพรหมโลก ก็ได้ (พระไตรปิฎก 2536, ที. ส. 12/350/239)

แม้จะเป็นความรู้ความสามารถพิเศษระดับสูง เป็นความรู้พิเศษ (transcendental knowledge) แต่ความรู้ชนิดนี้สำหรับปุถุชนที่ยังมีกิเลสอาสวะ ยังเป็นระดับโลกียะ เป็น 1 ในอภิญา (ความรู้ระดับสูง) 5 อันได้แก่

1. อิทธิวิชา หรือ อิทธิวิธี ความรู้ที่ทำให้แสดงฤทธิ์ต่าง ๆ ได้

2. ทิพปโสต ญาณที่ทำให้มีหูทิพย์

3. เจโตปริยญาณ ญาณที่ทำให้กำหนดใจคนอื่นได้

4. ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ญาณที่ทำให้ระลึกชาติได้

5. ทิพพจักขุ ญาณที่ทำให้มีตาทิพย์

(พระพรหมคุณาภรณ์, 2548, หน้า 202)

สำหรับผู้เป็นพระอรหันต์ การมีฤทธิ์เช่นนี้ ไม่เจือด้วยกิเลส

ในปาฏิหาริย์ทั้ง 3 ทรงสรรเสริญอนุศาสน์ปาฏิหาริย์ เพราะทำให้พ้นจากทุกข์และเกิดปัญญาได้ ขณะที่อิทธิปาฏิหาริย์ไม่ได้เป็นที่พึ่งที่ยั่งยืนแท้จริง ดังกล่าวแล้วว่า ปุถุชนที่มีกิเลสอาสวะ หากมีอิทธิปาฏิหาริย์ ก็ยังอาจหลงผิดได้ ใช้ปาฏิหาริย์ไปในทางเกิดโทษ

เพิ่มพูนกิเลสได้เช่น พระเทวทัต เป็นต้น แม้คนที่ลุ่มหลงในอิทธิปาฏิหาริย์ ไม่ปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ ก็ไม่อาจกระตือรือร้นหรือปัญหา หรือไปไกลได้กว่านั้น ดังนั้น สำหรับปุถุชนแล้ว การลุ่มหลงไม่เข้าใจในอิทธิปาฏิหาริย์อย่างแท้จริง กลับจะนำความเสียหายให้ได้มาก

การแสดงฤทธิ์ของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น เหนือระดับและยิ่งยวดกว่า พระสาวกใด ๆ เพราะนอกจากอิทธิวิธีแล้ว ทรงสามารถแสดงฤทธิ์พิเศษ เช่น ยมกปาฏิหาริย์ อันเป็นความสามารถเฉพาะ เป็นอสาธารณญาณ จำกัดเฉพาะพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเท่านั้น ในบทความนี้ นอกจากอิทธิวิธี ปาฏิหาริย์ทั่วไปแล้ว จะกล่าวรวมถึงการที่ทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์ด้วย

ในพระพุทธประวัติ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงใช้ฤทธิ์ หรือ อิทธิวิธี หรือ อิทธิปาฏิหาริย์ ในหลายกรณี กล่าวคือ

1. เพื่อรักษาศรัทธาของทายก (ผู้ถวายทาน)

ปรากฏในปริจเฉทที่ 11 (โพธิสัตว์พญญาปริวรรต) เมื่อพระพุทธองค์ทรงตรัสรู้แล้ว ได้ทรงพบตปุสสะ และ ภัลลิกะ พาณิช 2 พี่น้อง ถวายข้าวสัตตुक่อนสัตตุดวง พระพุทธองค์

ไม่ทรงมีบาตรในขณะนั้น ท้าวจตุโลกบาลทั้ง 4 จึงนำบาตรมาทิสละองค์ เป็น 4 ทิศ บาตร 4 ใบ พระพุทธองค์ทรงรับบาตรมาทั้ง 4 ใบ อธิษฐานผसानบาตรทั้ง 4 เข้าเป็นบาตรเดียว เพื่อรักษาศรัทธาของท้าวจตุโลกบาลทั้งสี่ และ พาณิชทั้งสอง ให้ได้ถวายบาตรและข้าวสัตตุด (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส, 2554, หน้า 176)

ผลคือพาณิชทั้งสองเกิดความศรัทธา ปีติ กราบทูลขอพระพุทธพระธรรมเป็นสรณะ ที่พึ่ง (ด้วยขณะนั้นยังไม่มีพระสงฆ์ จึงไม่ครบพระรัตนตรัย) พาณิชทั้งสองจึงเป็นอุบาสก คู่แรกในพระพุทธศาสนา

ในกรณีนี้ นอกจากจะช่วยให้อุทิศเจตนาและการถวายทานของท้าวจตุโลกบาล และพาณิชทั้งสองสมบูรณ์แล้ว ยังเป็นการประคองศรัทธาของทายกทั้งสองฝ่าย ศรัทธาเป็นเบื้องต้นในการเข้าสู่ศาสนา หากศรัทธาแตกทำลายลง ไม่เพียงปิดกั้นการเข้าสู่พระสัทธรรม อาจทำให้อุทิศอื่น ๆ ตามมา ทั้งมโนทุจริต เช่น คิดไม่ดีต่อพระพุทธองค์ เป็นต้น

2. แสดงฤทธิ์เพื่อแก้ข้อกังขาสงสัย

ในปริจเฉทที่ 11 (โพธิสัตว์พญญาปริวรรต) เมื่อตรัสรู้ใหม่ ๆ เทวดาสงสัยว่า

พระพุทธองค์ทรงมีพุทธการกกรรม (ธรรมที่ทำให้เป็นพระพุทธเจ้า) อื่นใดหรือไม่ พระพุทธองค์ทรงทราบความสงสัยนั้น ดังความปรากฏว่า...

“สมเด็จพระผู้มีพระภาคก็ทรงทราบในกัณฑ์วารสารนั้น พระทัยปรารถนาจะกระทำพระปาฏิหาริย์บรรเทาเสียซึ่งความกังขาแห่งเทพดาทั้งปวง จึงกระทำพระอิทธิปาฏิหาริย์ นฤมิตที่รัตนจงกรมในอุตรทิศภาคแห่งพระมหาโพธิ์ เอาเขาพระสิเนรุราชในหมื่นจักรวาลมากกระทำเป็นเสาทองรองรับในเหตุฐาภาค... แล้วทรงแสดงอนกวิวิธปาฏิหาริย์เสด็จพุทธดำเนินจงกรมบนรัตนจงกรมสถานถ้วน 7 วัน และที่อันนั้นก็ได้นามบัญญัติว่า รัตนจงกรมเจดีย์” (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส, 2554, หน้า 169)

ผลคือ เหล่าเทพดาหายกังขาแคลงใจในธรรมของพระพุทธเจ้า ความสงสัยขัดข้องไม่มั่นใจ ทำให้ไม่อาจน้อยใจยอมรับพระพุทธองค์ได้เต็มที่ ต่อเมื่อสิ้นสงสัยแล้ว ก็จะก้าวต่อไปเพื่อฟังพระสัทธรรมอย่างยอมรับผู้สอนได้

3. ป้องกันอุปสรรคที่จะเกิดขึ้น

ในปริจเฉทที่ 14 (ยสบรรพชาปริวรรต) คือ ในกรณีที่บิดาของพระยส ตามหาบุตรให้กลับบ้าน พระพุทธองค์ทรงแสดงอิทธิปาฏิหาริย์

(ใช้ฤทธิ์ ปรุแงแต่งฤทธิ์ขึ้นทันใจ) ใช้ฤทธิ์ปิดบังไม่ให้บิดาแลเห็นบุตร พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงธรรมเทศนา บิดาพระยสได้เป็นโสดาบัน ส่วนพระยสบุตรชายฟังธรรมแล้วบรรลุอรหัตไม่กลับไปครองเรือนแล้ว พระพุทธองค์จึงคลายฤทธิ์ให้เศรษฐีผู้บิดาได้เห็นบุตรชายบิดาของพระยสได้เป็นอุบาสกคนแรกในพระพุทธศาสนา และเพราะเป็นโสดาบันจึงเห็นค่าของพระธรรม มีความชื่นชมที่พระยสได้อุปสมบท เลิกล้มความคิดที่จะตามพระยสกลับเรือน เพิ่มเติมว่าหลังจากนั้นยังได้อาราธนาพระพุทธองค์และพระยสไปฉันอาหารที่บ้าน ทรงแสดงธรรม โปรดมารดา ภรรยา และสหายนของพระยส จนบรรลุโสดาบัน (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส, 2554, หน้า 213-216)

ผลจากการแสดงฤทธิ์เพื่อป้องกันอุปสรรคเป็นด่านแรกในครั้งนี้ ทำให้บิดาพระยสเป็นโสดาบัน พระยสเป็นพระอรหันต์ แสดงให้เห็นพระมหากรุณาที่ทรงมุ่งอนุเคราะห์ประชุมชนอย่างแท้จริง เป็นการอนุเคราะห์ที่ยิ่งใหญ่ เพื่อให้พ้นจากวัฏสงสาร

4. เพื่อสงเคราะห์ให้คลายทุกข์

ในปริจเฉทที่ 20 (เมตไตรยพยากรณ์)

พระมหาปชาบดีโคตมีตั้งใจถวายผ้า 1 คู่แด่ พระพุทธองค์ ทรงพิถีพิถันตั้งแต่ปลูกข้าว ในอ่างทองคำจนเสร็จขั้นตอนการทอผ้า แต่ พระพุทธองค์ไม่ทรงรับ พระอัครสาวกก็ไม่รับ พระอรหันต์รูปอื่น ๆ ก็ไม่รับผ้านั้นเช่นกัน ถึงพระอชิตะภิกษุผู้บวชใหม่อ่อนอาวุโสที่สุด เป็นผู้รับพระมหาปชาบดีโคตมีเสียพระทัยมาก พระพุทธองค์ทรงกระทำให้พระน้านางบังเกิดความโสมนัสในวัตถุธาน จึงทรงทิ้งบาตรขึ้นไป ในอากาศ อธิษฐานไม่ให้ผู้ใดได้บาตรนี้ เว้น ผู้ที่จะตรัสรู้เป็นพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้า บาตรนั้นตกลงในมือของอชิตะภิกษุบวชใหม่ ทำให้พระน้านางปลื้มพระทัยว่า วัตถุธาน(ผ้า) ที่ถวายนั้น ได้ชื่อว่าบูชาพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เช่นเดียวกัน (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรม พระปรมาภิไธยชิโนรส, 2554, หน้า 313-314)

ผลคือ จิตคลายเศร้าหมองอันเป็น โทสะ เกิดความปีติใจ ทั้งเป็นประกาศให้ ประชุมชนทราบว่า ในอนาคตกาล พระอชิตะ จะเป็นพระเมตไตรยสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยทั่วไป หากยังเป็นปุถุชน ให้ทานด้วยจิต เศร้าหมอง ประกอบด้วยโทสะ ก็จะเป็น อุเบกขาสันติระณกุศล อานิสงส์ที่ได้ย่อมด้อย กว่ากุศลที่ทำด้วยจิตโสมนัส

ปริจเฉทที่ 21 (พุทธปิตุนิพพาน) พระพุทธองค์ทรงชวนพระสาวกใช้ฤทธิ์เหาะมา ในอากาศ เพื่อได้โปรดพระพุทธบิดา พระเจ้า สุทโธทนะเป็นครั้งสุดท้าย พระพุทธบิดา สุทโธทนะได้รับทุกขเวทนาเกล้าจากการ อาพาธ พระพุทธองค์ทรงตั้งพระทัยอธิษฐาน ใช้พระหัตถ์ลูบพระเศียรพระพุทธบิดา อาการ อาพาธก็บรรเทา แม้พระอนันท์ พระนันทะ สามเณรราหูที่ตามเสด็จก็อธิษฐานลูบที่ พระวรกายในส่วนต่าง ๆ พระเจ้าสุทโธทนะ จึงทรงสำราญ คลายจากทุกขเวทนา สามารถ ประทับนั่งฟังธรรม บรรลุอรหัตผลก่อน จะนิพพาน (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรม พระปรมาภิไธยชิโนรส, 2554, หน้า 322-323)

ฤทธิ์หรืออิทธิฤทธิ์นั้น เป็นไปได้ถึง 10 ประการ พระสาวกผู้ติดตามซึ่งล้วนเป็นพระ ญาติเกี่ยวข้องกับพระเจ้าสุทโธทนะทั้งสิ้น สมควรที่จะได้มาโปรด เป็นปัจฉิมเทศนา (เห็นกันเป็นครั้งสุดท้าย)

ผลจากการคลายทุกขเวทนาของ พระเจ้าสุทโธทนะ ทำให้ทรงประทับนั่งฟัง ธรรม จนบรรลุอรหัตผลก่อนปรินิพพาน กรณีพระมหาปชาบดีโคตมี ทรงสงเคราะห์ให้ คลายทุกข์ใจ ส่วนพระพุทธบิดาทรงสงเคราะห์

ให้คลายทุกข์เวทนาทางกาย เพื่อประโยชน์สูงสุดเป็นพระอรหันต์ ทั้งทรงเป็นแบบอย่างแก่บุตรทั่วไป ให้ตอบแทนพระคุณบิดามารดา

5. เพื่อให้ลดมานะ (ความถือตัว)

ในปริจเฉทที่ 17 (กปิลวัตถुकมน-ปริวรรต) เจ้าศากยะมีมานะ กระด้าง ถือตัวจัด เรื่องชาติตระกูล พระพุทธองค์เสด็จไปกรุงกบิลพัสดุ์ก็ไม่ถวายบังคม จึงเสด็จเหาะขึ้นไปในอากาศ โรยธูลีลงบนพระเศียรพระญาติที่มีมานะ และทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์หรือปาฏิหาริย์ที่เป็นคู่ เช่น ให้อเปลวไฟพุ่งออกจากพระกาย เบื้องบน สายธารพุ่งออกจากพระกายเบื้องล่าง เปลวไฟพุ่งออกจากพระกายเบื้องล่าง สายธารพุ่งออกจากพระกายเบื้องบน โดยทำนองเดียวกัน เปลวไฟและสายธารพุ่งออกจากเบื้องซ้ายและเบื้องขวาของช่องพระกรรณ พระเนตร พระหัตถ์ เป็นต้น จนที่สุด หมู่พระญาติจึงยอมถวายอภิวัต เกิดความเลื่อมใส สืบเนื่องจากนั้นทรงแสดงธรรมเรื่องพุทธวงศ์ ทำให้เทวดาที่ได้ฟังธรรมบรรลุอรหัตผล (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส, 2554, หน้า 266)

ปริจเฉทที่ 15 (อูรวลคมนปริวรรต) อูรวลคัสสปะ ถือตนว่าเป็นพระอรหันต์ แม้

พระพุทธเจ้าจะทรงแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ถึง 3,500 วิธี อูรวลคัสสปะผู้เป็นปริพาชกยอมรับว่าพระพุทธองค์ทรงมีฤทธิ์มีเดชานุภาพกว่า แต่ยังไม่ยอมรับว่าพระองค์ทรงเป็นพระอรหันต์

ในกรณีอูรวลคัสสปะนี้ การแสดงปาฏิหาริย์ทำให้ยอมอ่อนลง แต่ไม่ถึงกับยอมทั้งทิฐิโดยสิ้นเชิง พระพุทธองค์ทรงต้องใช้การตรัสตรง ๆ ว่า “เธอไม่ใช่พระอรหันต์ และไม่รู้แม้แต่วิธีที่จะเป็นพระอรหันต์ด้วย” อูรวลคัสสปะจึงยอมก้มกราบพระบาท ขอบวช (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส, 2554, หน้า 234-235)

มานะ เป็นการเปรียบเทียบตนเองกับผู้อื่น มีลักษณะ ทะนงตน เย่อหยิ่ง ลำพอง สำคัญว่า ดีกว่า เลวกว่า หรือเสมอกับผู้อื่น ขณะเกิดมานะก็เกิด โทสะเจตสิกด้วย เป็นธรรมชาติที่ทำให้ใจเศร้าหมองเลื่อมทรมาน เป็น 1 ในอุปกิเลส 16 ผู้มีมานะครอบงำยอมยากที่จะรับความรู้หรือคำสอนใด ๆ จึงเป็นอุปสรรคสำคัญต่อความรู้ความก้าวหน้า แม้มานะจะละได้เด็ดขาดเมื่อบรรลุอรหัต แต่ในปุถุชน หากมานะกล้าแข็งก็เป็นอุปสรรคในการเข้าถึงธรรมดังกล่าวแล้ว

6. ใช้กระตุ้นให้มีความเพียรในการปฏิบัติ ธรรมเป็นสิ่งสร้างแรงจูงใจให้ปฏิบัติธรรม

ในปริจเฉทที่ 19 ทรงพาพระนันทะ (พระนันทะ) พระพุทธอนุชาต่างมารดา ออกจากงานอภิเษกสมรสไปอุปสมบท แต่พระนันทะมีจิตใจรัญจวนคิดถึงเจ้าสาว ต้องการลาสิกขา พระพุทธองค์ตรัสถามแล้ว ทรงสำแดงพุทธอิทธิปาฏิหาริย์ พาพระนันทะนั้นไปสู่อวกาศต่างแดน บันดาลให้พระนันทะเห็นแม่วานรตัวหนึ่งอันมีหูงมุกและหางขาด นั่งอยู่บนตอไม้ในที่นาที่เพลิงไหม้ ระหว่างหนทาง ทรงสำแดงให้เห็นนางเทพอัปสร 500 จึงตรัสถามพระนันทะว่า นางฟ้าทั้งหลายนี้กับนางชนบทกัลยาณี (คู่แต่งงาน) ใครจะงามกว่ากัน พระนันทะกราบทูลว่า ลิงเปรียบไม่ได้สักเสี้ยวส่วนหนึ่งของนางฟ้า

พระพุทธองค์ตรัสกะพระนันทะว่า “คิดว่าท่านยินดีรักใคร่ในนางฟ้าทั้งหลายนี้ ตาคตจะช่วยธุระแก้ไขให้ได้นางฟ้าสำเร็จความปรารถนาของท่าน”

“ข้าแต่พระศาสดาจารย์ ถ้าพระองค์ช่วยแก้ไขให้ข้าพระพุทธเจ้าได้นางฟ้าสมความปรารถนาแล้ว ข้าพระองค์ก็จะยินดีอยู่ในศาสนพรมหัจฉริยะ” ไม้รัญจวนจิตคิดที่จะสึก

จากพระศาสนา”

ลำดับนั้น พระศาสดาก็พาพระนันทะ อันตรธานจากเทวโลกมาปรากฏในพระเชตุพน (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส, 2554, หน้า 289-291)

เหตุการณ์นี้ ทำให้พระนันทะครองเพศบรรพชิตต่อไป แต่หมู่พระสงฆ์ก็เฝ้าเยาะเย้ยว่าที่ประพฤติพรหมจรรย์ (ออกบวช) เพราะอยากได้นางฟ้า พระนันทะละอายจึงปลีกไปเจริญกรรมฐานจนสำเร็จอรหัตผล

ผลการใช้ฤทธิ์ในครั้งนี้ เท่ากับกระตุ้นให้พระนันทะยังอยู่ในสมณเพศ ได้เจริญภาวนาบรรลุธรรมในที่สุด ในประเด็นนี้แสดงให้เห็นว่า พระพุทธองค์ทรงทราบอหังการของพระนันทะ และทรงทราบว่าสามารถบรรลุธรรมได้ในเวลาอันใกล้ อันเป็นพุทธญาณ และพระมหากรุณาที่ทรงสงเคราะห์ญาติ ทรงมีพระปรีชาที่จะชักนำและเสริมแรงให้มีความเพียรจนบรรลุเป้าหมายคือความหลุดพ้น

7. เป็นพุทธประเพณี หรือ พุทธธรรมคา หมายถึงพระพุทธเจ้าทั้งหลายได้ทรงแสดง ฤทธิ์เป็นปกติ

ในปริจเฉทที่ 22 (ขมกปาฏิหาริย-ปริวรรต) เมื่อเศรษฐีเมืองราชคฤห์ประลองฤทธิ์

ให้ผู้เป็นพระอรหันต์เหาะไปเอาบาตรไม้จันทน์แดงที่แขวนไว้บนยอดไม้ ผู้ใดทำได้ตนและครอบครัวจะยอมถึงผู้นั้นเป็นสรณะ ล่วงไป 6 วัน ไม่มีใครเหาะขึ้นไปนำบาตรลงมา จนวันที่ 7 พวกนักเลงพากันบอกว่าโลกนี้ไม่มีพระอรหันต์ พระโมคคัลลานะได้ยินจึงให้พระปิณโฑลภารทวาชะ เหาะขึ้นไปปลดบาตรจากยอดไม้ พระพุทธองค์ทรงทราบแล้ว ทรงประชุมสงฆ์ สั่งห้ามแสดงอิทธิปาฏิหาริย์

ต่อมาพระองค์มีพระประสงค์จะแสดงยมกปาฏิหาริย์ พระเจ้าพิมพิสารทูลถามว่า พระพุทธองค์ทรงห้ามการแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ แต่เหตุใดทรงจะแสดงเสียเอง ตรัสตอบว่า ยมกปาฏิหาริย์ เป็นปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย อีกทั้งทรงเปรียบว่า พระองค์ทรงเป็นดั่งเจ้าของสวนมะม่วง มีสิทธิ์ที่จะห้ามผู้อื่นเก็บมะม่วง แต่เจ้าของสวนยอมเก็บมะม่วงได้

กรณีนี้เมื่อพิจารณาจะพบว่าในขณะที่พระสาวกสามารถแสดงปาฏิหาริย์ มีญาณต่าง ๆ ได้ถึง 67 ญาณ (พระไตรปิฎก 2536 ขุ. ป. 7/68/115) พระพุทธองค์ทรงมีพระญาณยิ่งไปกว่านั้น คือ ทรงมี อสาธารณญาณ 6 อันเป็นญาณพิเศษเฉพาะพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ได้แก่ ทรงรู้ว่าสัตว์มีอินทรีย์อ่อนหรือแก่กล้า เช่น มีความเพียรย่อหย่อน หรือความเพียรกล้า มีศรัทธาแก่กล้า หรือมีศรัทธาอ่อน เรียกว่า อินทรีย์ปโรปริยัตตญาณ ทรงรู้อนุสัยกิเลสที่นอนเนื่องในขันธสันดานของสัตว์ผู้จิต เช่น ในกรณีของพระนันทะที่กล่าวไปแล้ว เรียกว่า อาสยานุสยญาณ ทรงแสดงปาฏิหาริย์เป็นคู่ เรียกว่า ยมกปาฏิหาริย์ ทรงมีญาณในการเข้าสมาบัติ มีมหากรุณาเป็นอารมณ์ ตรวจดูสัตว์โลกว่าผู้ใดอยู่ในข่ายที่จะไปโปรด ทั้งนี้ เพื่อมุ่งปลดปล่อยทุกข์ให้สัตว์เหล่านั้น เช่น กรณี องคุลิมาล เป็นต้น และการเข้าสมาบัติเช่นนี้ยังเป็นพุทธกิจอีกด้วย เรียกว่า มหากรุณาสมาบัติ ทรงรู้ธรรมทั้งปวง ไม่มีสิ่งใดที่ไม่ทรงรู้แจ้ง เรียกว่า สัพพัญญุตญาณ การหยั่งรู้ของพระองค์ ไม่มีติดขัด ไม่มีเครื่องกั้น รู้ได้โปร่ง เรียกว่า อนาวารณญาณ

พระญาณทั้ง 6 นี้ ทำงานร่วมกัน ส่งเสริมกัน เกื้อหนุนในการเผยแผ่ศาสนา การแสดงปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้าจึงยังประโยชน์สัมฤทธิ์ผลคุ้มค่าแท้จริงเหมาะสมกับสถานการณ์ บุคคล ประชุมชน กาลเวลานั้น ๆ เพราะอาศัยพระญาณดังกล่าว ต่างจากการแสดงปาฏิหาริย์โดยปราศจากญาณทั้ง 6 นี้

อาจทำให้ไม่ได้ประโยชน์เต็มที่ บางครั้งอาจเป็นโทษ ทำให้ผู้ที่ได้สัมผัสผลิตเพลิน หลงคิดในปาฏิหาริย์ ไม่ได้เข้าถึงแก่นแท้ของธรรม เห็นว่าอิทธิปาฏิหาริย์เป็นสิ่งที่นำมาแสดงสนุกสนานประคองมายากล ไม่ได้เป็นการใช้ปาฏิหาริย์ให้เป็นประโยชน์ได้อย่างแท้จริง

อนึ่ง ผู้แสดงปาฏิหาริย์หรือผู้มีอิทธิฤทธิ์ ก็ไม่ใช่พระอรหันต์หรือพระอรหันต์ทุกรูปไป บุคคลที่สำเร็จโลกียะกิจก็แสดงฤทธิ์ได้ เป็นช่องทางในการได้ลาภสักการะจากผู้หลงเชื่อทางหนึ่ง นอกจากนี้ จะทำให้มีผู้เข้าใจผิดได้ว่า ผู้ที่ไม่อาจแสดงฤทธิ์ ไม่ใช่พระอรหันต์ มีแต่พระอรหันต์เท่านั้นที่แสดงฤทธิ์ได้ ทำให้บุคคลเหล่านั้นประมาทในพระอริยสงฆ์ และพลาดจาก “ของจริง”

ในปริเฉทที่ 23 (เทศนาปริวรรต) พระพุทธองค์เสด็จขึ้นไปแสดงธรรมโปรดพระพุทธมารดาบนดาวดึงส์เป็นเวลา 3 เดือน เพื่อทดแทนพระคุณพระพุทธมารดา และเป็นพุทธประเพณีอย่างหนึ่ง

พระพุทธเจ้าทั้งหลายทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์แล้วขึ้นไปจำพรรษานั้น เป็นพระพุทธรูปเหมือนกันกับพระพุทธเจ้า 5 พระองค์ในมหากัณฑ์กัลป์นี้ (สมเด็จพระมหา

สมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส, 2554, หน้า 350) และในปริเฉทที่ 24 (เทโวโรหนปริวรรต) พระพุทธองค์เสด็จลงจากดาวดึงส์ได้ทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์อีก แล้วทรงแสดงปาฏิหาริย์เปิดโลก (โลกวิวรรตปาฏิหาริย์) ให้พรหมโลก เทวโลก ตลอดจนไปจนถึงอเวจีแลเห็นตลอดเป็นลานเดียวกัน เห็นกันทั้งหมดทั้งเทวดา คน สัตว์ ตลอดจนมดค้ำคางคกก็ได้เห็นพระพุทธเจ้า ไม่มีผู้ใดไม่ปรารถนาพระโพธิญาณ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส, 2554, หน้า 361-362)

ผลของการแสดงยมกปาฏิหาริย์ แม้เป็นพุทธประเพณี ก็ทำให้คนทั้งหลายได้ประโยชน์ เกิดศรัทธาเลื่อมใส เป็นสัมมาทิฐิ บางกรณีเลื่อมใสอย่างแน่นแฟ้นถึงขั้นปรารถนาพระโพธิญาณ มุ่งเพื่อความเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต

8. เพื่อการแสดงธรรม

ในปริเฉทที่ 23 (เทศนาปริวรรต) ทรงแสดงพระอภิธรรมโปรดพระพุทธมารดาไม่หยุดตลอด 3 เดือน ในเวลาที่ต้องไปบิณฑบาต จะทรงหาไปที่อุตตรกุรุทวีปเสวยภัตตาหารหรือกระทำพระสรีริกิจ จะทรงเนรมิตพระพุทธรูปนิมิตอากัปกิริยาเหมือนพระพุทธองค์

แสดงธรรมแทน จนเสร็จพระพุทธกิจ กลับสู่ดาวดึงส์แล้ว พระพุทธรูปนิมิตก็จะอันตรธานไป พระพุทธรูปองค์แสดงพระสัทธรรมสืบต่อไป เช่นนี้ทุกวัน โดยเทวดาทั้งหลายไม่ได้ล่วงรู้ เทวดาได้ฟังธรรมต่อเนื่อง ไม่สะดุด (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส, 2554, หน้า 351-352)

ผลคือ เทวดาได้ฟังธรรมตลอดอย่างต่อเนื่อง ทำให้เข้าใจธรรม บรรลุธรรมตามลำดับ เป็นพระมหากษัตริย์ที่ช่วยให้เกิดปัญญาพื้นทุกข์

9. เพื่อปราบเดียรฉัตร

การแสดงฤทธิ์หรือปาฏิหาริย์ของพระพุทธรูป กรณีนี้ปรากฏในปริจเฉทที่ 22 (ยมกปาฏิหาริย์ปริวรรต) เช่น เมื่อเดียรฉัตรให้คนทำลายต้นมะม่วงเมื่อทราบว่าเป็นพระพุทธรูปทรงกำหนดแสดงปาฏิหาริย์ที่ดวงไม้มะม่วงเหลือเพียงมะม่วงในพระราชอุทยาน นายคันทะผู้รักษาอุทยานจึงได้ถวายผลมะม่วงแก่พระพุทธรูปเพราะเห็นว่ามีอานิสงส์มากมาย เมื่อเสวยน้ำมะม่วงแล้ว ทรงให้นายคันทะขุดหลุมปลูกมะม่วง ทรงล้างพระหัตถ์ในหลุมเมล็ดมะม่วง มะม่วงเติบโตขึ้นทันใด มีกิ่งก้านและผลมากมาย ทำให้พระภิกษุได้รับบิณฑบาต

มะม่วง และผู้คนได้รับประทานมะม่วงด้วยกัน พระเจ้าปเสนทิโกศลสั่งให้คนอารักขาต้นมะม่วง ตั้งชื่อว่า ไม้คันทามพฤษ์ ตามชื่อผู้ปลูก และทรงสามารถใช้ต้นมะม่วงในการแสดงฤทธิ์ เพื่อปราบเดียรฉัตรได้

เมื่อแสดงยมกปาฏิหาริย์นั้น ครุฑทั้ง 6 กลัวพุทธานุภาพมาก พระพุทธรูปทรงแสดงธรรมทำให้สัตว์ 84 โภกวิบริดลูธรรม (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส, 2554, หน้า 337-342)

ผลคือ ปราบเดียรฉัตร ได้แสดงธรรม มีผู้บรรลุธรรมจำนวนมาก และสงเคราะห์ทั้งพระภิกษุและประชาชนได้บริโภคมะม่วง หากไม่กำราบเดียรฉัตร การแสดงธรรมที่สมบูรณ์ มีผู้บรรลุธรรมมากมายก็จะสะดุด

สรุป

การแสดงอิทธิปาฏิหาริย์หรือใช้ฤทธิ์ของพระพุทธรูปทุกครั้งเป็นไปเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น

จากกรณีต่าง ๆ ที่ทรงแสดงอิทธิหรือทรงใช้ฤทธิ์นี้ แม้จะเป็นตัวอย่างที่ยกมาในแต่ละกรณี ไม่ได้ยกการแสดงปาฏิหาริย์มาทั้งหมด พบว่า มีผู้ได้รับประโยชน์จากการ

แสดงอิทธิของพระองค์ทุกครั้ง ทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นประโยชน์ในเรื่องการรัฐธรรมและประโยชน์อื่น ๆ โดยทั่วไป

ประโยชน์ในการเข้าใจธรรมะหรือบรรลุดุธรรมนั้น เช่น การแสดงพระธรรมเทศนาโปรดพุทธมารดา และเทวดาทั้งหลาย หรือกรณีพระนันทะยอมอยู่ในเพศบรรพชิตต่อไปจนได้บรรลุดุหัตถ์ พระยสได้เป็นพระอรหันต์บิดาเป็นโสดาบัน หรือในการแสดงปาฏิหาริย์ เช่น ยมกปาฏิหาริย์ มีผู้ได้ดวงตาเห็นธรรมสำเร็จเป็นพระอริยบุคคลระดับต่าง ๆ อย่างมากมาย แม้อย่างน้อยที่สุด ก็ประกาศตนเป็นอุบาสก อุบาสิกา ปรารณาพุทธภูมิก็มีมากมาย ทั้งเทวดาและมนุษย์ (เป็นพุทธเวไนย นับตั้งแต่ตรัสรู้ถึงปรินิพพาน ประมาณ 20 อสงไขยนั้นคือมากนับจำนวนไม่ได้) หลายครั้งที่พระพุทธองค์ทรงแสดงฤทธิ์นำ แล้วจึงทรงแสดงธรรมตาม มีผู้บรรลุดุธรรมแทบทุกครั้ง

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงอยู่ในฐานะสตุถา (สตุถา เทวมนุสสุสาน) ผู้เป็น สตุถาสามารถสอนประโยชน์ 3 ระดับ ได้แก่ ประโยชน์ในปัจจุบัน (ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์) ประโยชน์ในภายภาคหน้าเป็นประโยชน์ระยะยาว (สัมปรายิกัตถประโยชน์) และประโยชน์สูงสุด

(ปรมัตถประโยชน์) ทรงสอนตามสมควรแก่เทวดาและมนุษย์ รวมถึงสัตว์นั้น ๆ เช่น ทรงสอนเรื่องเครื่องเรือนแก่ลิงคาลมานพ หากทรงเล็งเห็นว่ามิอัชสาขัยบรรลุดุธรรม ก็จะทรงสอนธรรมะระดับสูง เช่น กายคตาสติ ปฏิจจสมุปบาท เป็นต้น ไม่เว้นแม้สัตว์เดรัจฉาน เช่น มัจฉกเทพบุตร ซึ่งเป็นกบที่ฟังธรรม ไปเกิดในเทวโลก ได้ฟังธรรมในที่สุดบรรลุโสดาบัน มีแต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเท่านั้นที่ทรงสอนประโยชน์ 3 ระดับ และบ่อยครั้งที่ต้องทรงใช้ปาฏิหาริย์นำ

ในกรณีสงเคราะห์เพื่อประโยชน์ทั่วไปเพื่อบรรเทาทุกข์ แก้ไขปัญหาบางอย่าง แม้บางครั้งจะไม่ถึงขั้นทำให้บรรลุมรรคผลอย่างน้อยก็เกิดความเลื่อมใสและเป็นสัมมาทิฐิ

กรณีที่ทรงใช้ฤทธิ์เพื่อคลายทิฐิมานะของผู้อื่น หรือเพื่อปราบเดิรติย์ หากพิจารณาโดยผิวเผินอาจเข้าใจว่า ทรงแสดงเพื่อให้ผู้อื่นศิโรราบ ยอมรับในความพิเศษของพระองค์ เพื่อพระองค์เอง แต่ในความเป็นจริงแล้ว พระพุทธเจ้าเป็นผู้สิ้นกิเลส ความยึดมั่นในตัวตน (อัตตวาทุปาทาน) หมดสิ้นไป จึงไม่ทรงต้องการให้ผู้ใดมายอมรับในลักษณะเสริมหรือยืนยันความเกรียงไกรยิ่งใหญ่ เพื่อเกิดความภาคภูมิใจในพระองค์เอง ทรงแสดงเพื่อ

อนุเคราะห์ไม่ให้บุคคลเหล่านั้น ทำอกุศลด้วย
กิเลสของปุถุชนที่ยังคงมีอยู่ ความถือตัว
ความเห็นผิด จะเป็นสิ่งที่บดบังความเข้าใจ
ธรรมะ ซึ่งเป็นสิ่งที่จะนำไปสู่การสิ้นกิเลส

แม้ฤทธิ์หรืออิทธิปาฏิหาริย์จะไม่ใช่ว่า
จุดหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา ไม่ทำให้เกิด
ปัญญาหรือดับกิเลสได้ อาจกล่าวว่าเป็น
เพียงผลพลอยได้ (by-product) จากการ

ปฏิบัติธรรม แต่อิทธิปาฏิหาริย์เป็นเครื่องมือ
(instrument) ที่พระพุทธองค์ทรงใช้บ่อยครั้ง
ในการปลดเปลื้องทุกข์ ช่วยเหลือสัตว์โลก
แม้ไม่เป็นที่ที่มีค่าในตนเอง (intrinsic value)
แต่วิธีการและความสามารถในการใช้เครื่องมือ
ของพระพุทธองค์ก็ทำให้บรรลุจุดหมายเป็นไป
ตามพุทธประสงค์ในระดับต่าง ๆ ได้ จนถึง
ระดับสูงสุด ดังกล่าวมาแล้ว

บรรณานุกรม

- ปรมาณูชิตชิโนรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระ. (2554). *ปฐมสมโพธิกถา ฉบับเฉลิมพระเกียรติ 84 พรรษา*. พ.ศ. 2554. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- พระไตรปิฎก. (2536). *ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย เล่มที่ 7, 12, 17*. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2548). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพมหานคร: เอส. อาร์. พรินต์น แมส โปรดักส์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์* (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2559). *พุทธธรรม* (ฉบับปรับปรุงขยาย ครั้งที่ 15) (พิมพ์ครั้งที่ 46). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- พระพุทฺธโฆสเถระ. (2553). *คัมภีร์วิสุทธิมรรค*. แปลโดยสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). กรุงเทพฯ: ธนาเพลส.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์.